

Diccionari d'immunologia (2a ed.)

Introducció del diccionari en línia

1. Contextualització de l'obra

El *Diccionari d'immunologia* (2a ed.) correspon a una versió actualitzada i ampliada del diccionari del mateix nom que va elaborar el TERMCAT l'any 2005. Aquesta edició en línia s'ha elaborat amb l'assessorament d'Odette Viñas (de l'Hospital Clínic de Barcelona) i Mariona Mestre (de l'Hospital Universitari de Bellvitge), membres de la Societat Catalana d'Immunologia, i ha tingut el suport del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

La primera edició, de l'any 2005, es va elaborar amb la participació d'un **equip d'experts multidisciplinari**, gràcies a la col·laboració de la Societat Catalana d'Immunologia (societat filial de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears) i al suport del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

2. Contingut del diccionari

El *Diccionari d'immunologia* recull més de 1.300 termes relacionats directament amb aquest camp del coneixement. Cada terme inclou les denominacions en català i els equivalents en castellà, anglès i francès, amb les definicions corresponents i, eventualment, amb notes explicatives. En el cas dels fàrmacs, es dona també el número registrat CAS.

Quadres

Adicionalment, en la pàgina inicial del diccionari es poden consultar tres quadres amb terminologia específica de grups de proteïnes rellevants en immunologia humana: les **citocines**, les **quimiocines** i els **grups de diferenciació** (CD).

2.1. Criteris de selecció de la nomenclatura

El treball terminològic sistemàtic dut a terme s'articula entorn de l'**arbre de camp**, el qual representa l'estructuració temàtica que, a manera d'esquelet, ha servit per organitzar conceptualment l'obra i guiar la selecció i la classificació dels termes, d'acord amb els criteris de pertinència establerts.

a) Aquest diccionari està centrat en la immunologia humana, tot i que bona part dels conceptes, especialment els menys específics i de caràcter més teòric, són majoritàriament aplicables a la immunologia dels vertebrats. Puntualment, també s'ha donat entrada a termes referits a animals (per exemple, a ratolins de laboratori o a soques) quan la relació del concepte que designen amb alguna noció general d'immunologia ho justifica.

b) No s'han inclòs en el diccionari termes obsolets o que han caigut en desús, bé per la denominació (és el cas de *limfòcit bursodependent*), bé pel concepte que designen (com ara *horror autotòxic* o *premunició*). En canvi, s'han considerat pertinents aquells termes que conserven un valor com a referència històrica (així, *alexina* o *teoria de les cadenes laterals*).

c) En algunes àrees temàtiques s'han aplicat criteris de pertinència estrictes, d'acord amb l'abast temàtic del diccionari. Com a mostra, no s'ha donat entrada a cap al·lèrgic ni a cap agent patògen, llevat de casos molt específics relacionats amb altres termes del diccionari (per exemple, *virus d'Epstein-Barr* o *virus de la immunodeficiència humana*). En altres casos, s'ha limitat la selecció terminològica acotant-la en funció de la representativitat, la rellevància i l'especificitat dels termes, d'acord amb el criteri dels experts; per exemple, en la selecció de termes relacionats amb immunodeficiències, malalties, ratolins de laboratori, receptors, trasplantaments o tècniques immunològiques.

d) Tampoc no s'han entrat en el diccionari els termes que, tot i ser pertinents, resulten molt específics i representen exemples concrets de termes més genèrics que sí que hi apareixen. Alguns d'aquests termes particulars s'han inclòs eventualment en les notes conceptuals (com a mostra, *antigen Austràlia a contraimmunolectroforesi* o *anti-CD25 a anticòs monoclonal humanitzat*) o en els quadres (per exemple, *CD135* o *IL-8*).

e) En la selecció de sèries lèxiques s'ha optat per un criteri simplificador, i s'ha donat entrada als substantius, mentre que s'ha prescindit de verbs i de la majoria d'adjectius derivats de substantius amb entrada pròpia. Els adjectius que consten al diccionari presenten alguna característica significativa, com ara la necessitat d'assegurar la precisió terminològica (per exemple, a les parelles de termes *immunitari/immune* o *immunitari/immunològic*), el fet de no ser predictibles a partir d'altres formes (com ara *murí* o *no responsiu*) o la presentació d'un ús neològic no recollit a les obres de referència (concretament, *gnotobiòtic*, *ortotòpic* o *quimèric*).

2.1. Contingut de les fitxes terminològiques

Cada fitxa terminològica del diccionari presenta la informació següent:

- Una denominació catalana, considerada *terme principal*, amb la categoria lèxica corresponent
- Una o més denominacions catalanes, etiquetades com a *sinònims complementaris* (*sin. compl.*) o sigles (*sigla*), si n'hi ha, també amb la categoria lèxica
- Els *equivalents* en espanyol (*es*), francès (*fr*) i anglès (*en*)
- El *número registrat CAS* (*CAS*), en el cas dels fàrmacs
- L'*àrea temàtica*
- La *definició*
- Una *nota* o més, eventualment

Exemple:

 citotoxicitat cel·lular dependent d'anticossos

citotoxicitat cel·lular dependent d'anticossos, n f
ADCC, n f *sigla*
es citotoxicidad celular dependiente de anticuerpos
es citotoxicidad mediada por células dependientes de anticuerpos
es ADCC *sigla*
fr cytotoxicité cellulaire dépendant des anticorps
fr ADCC *sigla*
en antibody-dependent cell-mediated cytotoxicity
en antibody-dependent cellular cytotoxicity
en ADCC *sigla*

<Immunitat cel·lular>

Citotoxicitat cel·lular exercida sobre cèl·lules diana recobertes d'anticossos específics, la regió Fc dels quals és reconeguda pels receptors d'Fc de les cèl·lules citotòxiques.

Nota: 1. Les cèl·lules responsables de l'ADCC són habitualment cèl·lules K, neutròfils i macròfags.

Nota: 2. La sigla ADCC prové de l'anglès *antibody dependent cell-mediated cytotoxicity*.

3. Criteris metodològics del tractament de les dades

Les denominacions catalanes

Els substantius es presenten en singular, llevat dels plurals lexicalitzats (*adenoides* n f pl), i amb la terminació femenina i el doble indicatiu de la categoria quan es tracta de noms de doble gènere (*immunòleg,immunòloga* n m, f). Els adjectius, també en singular, es presenten amb la terminació femenina si en tenen (*immunitari -ària*).

Per a facilitar la lectura dels manlleus no adaptats, s'indica entre claudàtors l'origen del terme, en cas que la grafia pugui presentar dubtes de pronúncia, com ara a *diabetis mellitus insulinodependent* [mellitus: laj].

Sigles i símbols

En immunologia l'ús de sigles i símbols és molt productiu a l'hora de designar conceptes, com ara proteïnes (*CLIP*, *IFN- γ* , *IgE* o *LFA*) o tècniques immunològiques (*ELISA*, *EMIT* o *IRMA*). Com passa en altres àmbits científicotècnics, sovint la forma descriptiva del terme no té un ús real o és desconeguda pels especialistes; és el cas de *ITIM* (*motiu d'inhibició de l'immunoreceptor per tirosina*) o de [prova de] *TUNEL* ('etiquetatge per marcatge final del dUTP mitjançant TdT').

La majoria d'aquestes sigles arriben a través de l'anglès, en la seva forma original. Sempre que ha estat possible s'ha introduït la forma catalana de la sigla, de manera que les lletres que la constitueixen corresponen al sintagma desenvolupat en català; és el cas de *artritis reumatoide* (*AR*), *cultiu mixt limfocitari* (*CML*) o *virus d'Epstein-Barr* (*VEB*).

Tanmateix, quan la sigla anglesa té un ús molt fixat, s'ha mantingut. En aquests casos, com a criteri general, s'ha recollit el sintagma desenvolupat en català sempre que s'ha documentat en textos especialitzats i que els especialistes n'han confirmat l'ús arrelat: per exemple, *citotoxicitat cel·lular depenent d'anticossos* (*ADCC*), *factor de necrosi tumoral* (*TNF*) o *immunodeficiència combinada greu* (*SCID*). En canvi, s'ha optat per oferir únicament la sigla quan la creació d'una forma desenvolupada catalana s'ha valorat com a poc viable: és el cas concret de *VLA* ('antigen molt tardà') o *HUVEC* ('cèl·lules umbilicals de les vènules endotelials humanes').

Com a criteri d'economia formal en algunes de les definicions en què concorren termes sintagmàtics molt llargs s'ha emprat la sigla o el símbol en lloc de la denominació descriptiva del terme, per exemple, *MHC* per *complex d'histocompatibilitat principal* o *IgA* per *immunoglobulina A*.

Nomenclatures científiques

Atesa la fluctuació internacional en les denominacions de determinades tipologies de termes, s'han aplicat com a normes generals les recomanacions dels organismes nacionals i internacionals d'estandardització, quan n'hi ha.

a) Les denominacions catalanes dels enzims s'han establert segons el document **criteris per a la denominació comuna dels enzims**, que adapta les recomanacions que la Unió Internacional de Bioquímica i Biologia Molecular (IUBMB) fa per a les denominacions en llengua anglesa.

b) Per a les denominacions de les proteïnes cal tenir present que no hi ha una única classificació unànimement acceptada, i sovint diferents autors i escoles fan servir les seves pròpies classificacions. Particularment, per a les denominacions de gens i de les proteïnes que aquests gens expressen, s'han seguit les recomanacions del Comitè de Nomenclatura Gènica (HUGO, Nomenclature Gene Committee). Com a criteri global, en cas de dubte, s'ha triat la denominació que els experts han considerat més àmpliament utilitzada i s'ha aplicat aquesta pauta congruentment en casos paral·lels.

c) Per al nom científic dels agents patògens esmentats en el diccionari s'han seguit les normes proposades pels organismes internacionals competents, bàsicament el *Codi Internacional de Nomenclatura de Bacteris* del Comitè Internacional de Sistemàtica de Procariotes (ICSP, International Committee on Systematics of Prokaryotes) i el *Codi Internacional de Taxonomia de Virus* del Comitè Internacional de Taxonomia de Virus (ICTV, International Committee on Taxonomy of Viruses).

Normalització

Arran de la primera edició del diccionari, un conjunt de 85 termes del camp de la immunologia van passar per un procés de **normalització terminològica**, amb la intervenció del **Consell Supervisor del TERMCAT**, després de ser estudiats i debatuts per un grup d'experts d'aquesta disciplina en una sessió de normalització específica.

Bona part dels termes normalitzats consisteix en manlleus majoritàriament procedents de l'anglès. Sempre que ha estat possible, s'han introduït denominacions catalanes alternatives, que tenen el suport dels especialistes i es documenten paral·lelament en altres llengües; així tenim *apedaçament*, *cadena lleugera substitutiva*, *cèl·lula NK*, *edició del receptor*, *ELISA en sandvitx*, *immunodeficiència combinada greu*, *juntura codificadora*, *lisi per proximitat*, *ratolí arnat*, *recanvi plasmàtic*, *receptor de localització*, *regió frontissa*, *tècnica de rosetes* o *tolerització*. Alguns manlleus que s'han considerat prou arrelats han estat adaptats a la grafia catalana; particularment, *càping*, *cocàping*, *limfòcit naïf* o *pàning*.

Equivalents

Les equivalències no mostren indicacions de prioritat en la sinonímia. Pel que fa a la forma, en castellà i francès (i, eventualment, anglès) es recullen amb la forma no marcada, que habitualment coincideix amb el gènere masculí.

Els símbols es presenten juntament amb les equivalències, amb l'indicador de llengua *sbi*.

En el cas dels fàrmacs, el número registrat CAS s'ha tractat igualment com a equivalent, amb l'indicador de llengua *CAS*.

Notes

Segons la naturalesa de la informació que contenen, les notes d'aquest diccionari poden ser de diversos tipus: conceptuals, exemplificadores, relacionals, terminològiques o lingüístiques.

a) Les notes conceptuals serveixen per a ampliar la definició (veg. *afinitat*, *òrgan limfoide* o *pèrdua crònica de l'empelt*).

b) Les notes exemplificadores aporten exemples del referent a què al·ludeix un concepte (veg. *al·lèrgogen*, *opsonina* o *vacuna terapèutica*).

c) Les notes relacionals permeten remetre a altres articles i ajudar a establir el concepte mitjançant la relació entre nocions relacionades (veg. *immunogen*, *monòcit* o *resposta immunitària específica*).

d) Les notes terminològiques poden donar informació sobre la procedència del terme o el seu significat en la llengua d'origen (veg. *antigen*, *properdina* o *via clàssica*); aquest tipus de notes s'ha introduït sistemàticament per ressenyar la provenença de sigles que han mantingut una forma no catalana (veg. *àcid micofenòlic*, *hipersensibilitat retardada* o *proteïna bàsica de mielina*).

e) Les notes lingüístiques aporten dades referents a aspectes morfològics del terme (com a *locus*). Igualment, algunes notes de caràcter pragmàtic expliciten usos particulars de la denominació (com a *agammaglobulinèmia*, *lloc de combinació*, *peça secretòria* o *vigilància immunitària*).

4. Propòsit

Confiam que aquesta obra en línia, el *Diccionari d'immunologia*, sigui una eina útil per a tots els especialistes i els professionals que treballen en aquest camp del saber. A tots ells els convidem a utilitzar aquesta terminologia i a fer-nos arribar els seus suggeriments de millora a través de la [bústia de suggeriments](#) del TERMCAT.

TERMCAT